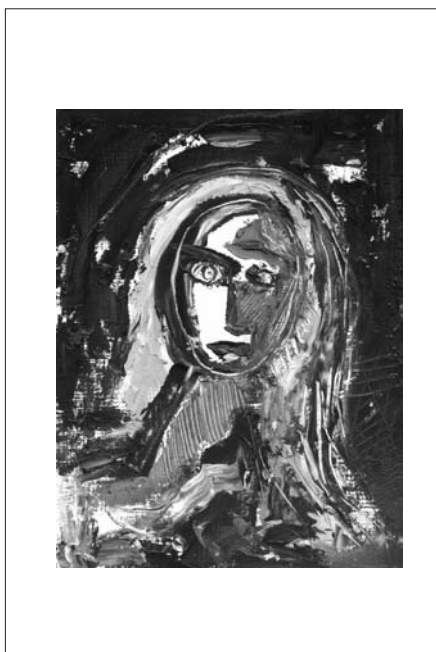

La publicació simultània, ara fa uns mesos, en la mateixa editorial (bé que en col·leccions diferents) de dos reculls d'escrius de Damià Pons i Pons (Campanet, Mallorca, 1950), té la virtut de situar-nos davant les preocupacions culturals i polítiques d'aquest professor de literatura catalana contemporània de la Universitat de les Illes Balears que, en els anys del primer govern Antich (1999-2003), va ser conseller d'Educació i Cultura en representació del PSM.

El primer volum, *El jonc i l'arritja*, aplega textos ocasionals (conferències i articles per a diaris i revistes) produïts en els darrers vint anys (el primer és de 1987 i l'últim és de 2005) pel Pons polític, mentre que el segon, titulat *Lectures i reflexions*, recull (a més d'un parell d'altra procedència) gairebé una cinquantena dels articles setmanals de ressenya literària publicats al diari palmèsà *Última hora* entre els anys 2004 i 2006 pel Pons literat. La confrontació de tots dos volums ens dona una mesura prou exacta de les coordenades en què es mou Pons i Pons —l'afirmació de la catalanitat de les Illes Balears i la seva pertinença a una «nació cultural», els Països Catalans, dins la qual ocupen una posició en molts sentits «perifèrica»—, així com de les seves preferències literàries —de Porcel als *imparables*, amb un pes lògic dels escriptors illencs.

El jonc i l'arritja és, com apuntàvem, format per textos ocasionals, però no pas d'ocasió. Hi ha una coherència i una convicció arrelades en les posicions de Pons, que, com els intel·lectuals del primer terç de segle que es declaraven «catalans de Mallorca», ha definit sense ambages quin és el seu marc lingüístic i cultural, la seva adscripció a una cultura nacional. Amb realisme, sense enganyar-se respecte de la distància que separa aquesta, la nació cultural, de la nació política. I, això sí, amb una preocupació creixent, que traspuen sobretot els escrits dels darrers anys, pel futur de la cultura catalana, en un moment en què aquesta es troba «desorientada» i amb una «pèrdua de confiança en ella mateixa» (pàgs. 153-154). En aquest context poc falaguer, Pons constata com la situació de la cultura catalana a Mallorca (i, per extensió, al conjunt de

La claredat de la visió perifèrica

les Balears) és particularment delicada, a causa de la feblesa del mallorquinisme polític i per mor dels canvis poblacionals que viu la societat illenca, amb una creixent immigració estrangera que se suma a la immigració peninsular i que fa que més de la meitat de l'actual població mallorquina hagi nascut fora de l'illa.

La perspectiva perifèrica des de la qual Pons, manifestament, escriu, és sens dubte molt útil per il·luminar el conjunt dels problemes que afecten la

cultura catalana. Perquè, en els marges, el joc és més a tot o res, i no hi ha gaire terreny per a l'ambigüitat. Així, en un dels primers escrits d'aquest aplec, datat el 1988, Pons hi sosté que «a molts nivells, Mallorca com a comunitat s'està fent i, a la vegada, s'està desfent. És aquest un temps històric difícil i apassionant, probablement es tracta de l'etapa en què en bona part es decidirà si Mallorca assegura i consolida la seva identitat catalana bàsica —llengua i cultura, òrbita de gravitació— o si es converteix definitivament en una província submissa i marginal de l'Espanya castellana. Tot es decidirà al llarg dels pròxims vint-i-cinc anys. L'opció plantejada en termes contundents, és entre ésser un país català plenament autogovernat o ésser les Bahames d'Espanya». (pàg. 34).

D'aleshores ençà, ja han passat vint dels vint-i-cinc anys que deia Pons que calien perquè la situació es decantés. Entremig, hi ha hagut el desencís, personal i col·lectiu, de l'experiència en bona part frustrada del Pacte de Progrés, en què l'esquerra i els nacionalistes illencs havien posat tantes expectatives. I mentrestant la descatalanització de l'illa ha, sens dubte, augmentat en aquests darrers anys. Però probablement, no tot està decidit. Al capdavall, seguim trobant-nos en un temps històric «difícil i apassionant», que permet i demana les reflexions d'un lector sensible i d'un polític apassionat com ell.

En el pròleg, Pons convida el lector a entrar en la metàfora del jonc i l'arritja que dona títol al seu recull. El jonc és flexible, i ja Ramon Muntaner va fer-lo servir com una metàfora de la força del feble: es vincla sota la força del vent, però no és fàcil d'arrencar-ne una mata. L'arritja (o aritjol, en el català continental) és un arbust molt característic de la terra baixa mediterrània, que el diccionari Alcover-Moll, amb les seves delicades descripcions dels noms de plantes, diu que «té el tronc llenyós, espinós i flexuós». Flexibilitat i resistència, semblen ser els trets definidors d'un home de pensament i d'acció com en Damià Pons. I són també, sens dubte, les característiques que ens han d'ajudar a enfrontar-nos al futur, per incert que aquest sigui.

Damià Pons
El jonc i l'arritja. País, cultura, política
Leonard Muntaner editor, Palma, 2006
185 pàgs.

Damià Pons
Lectures i reflexions
Leonard Muntaner editor, Palma, 2006
210 pàgs.
